

Familian 2023 eduskuntavaali- ja hallitusohjelmataavoitteet - pääkohdat

Familia esittää, että kevään eduskuntavaalien 2023 jälkeiseen hallituksen ohjelmaan tulisi sisällyttää seuraavat asiat:

1. Useamman äidinkielen rekisteröinti mahdolliseksi väestötietojärjestelmään
2. Perheenyhdistämisen oleskelulupaprosesseja on nopeutettava ja lapsen oikeuksien toteutuminen otettava ensisijaiseksi oleskelulupaprosessissa. D-viisumi mahdolliseksi myös perhesuhteen perusteella
3. Äitiyspakkaus on myönnettävä kaikille perheille, joissa ainakin toinen vanhempi kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin ja samalla pakkauksen nimi muutettava
4. Opetussuunnitelmaa päivitettävä seuraavalla hallituskaudella ja lisättävä oman äidinkielen opetus opetussuunnitelmaan
5. Suomen oltava hyvä maa kaikille asua – hyvien väestösuhteiden edistäminen oltava kotoutumisen ytimessä.
6. Työmaailmaa on kehitettävä vastaanottavaiseksi kaikille maahanmuuttajataustaisille henkilöille
7. Antirasismi keskiöön – rasismien ja syrjinnän vaikutukset tunnustettava kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla

1. Useamman äidinkielen rekisteröinti mahdolliseksi väestötietojärjestelmään

Ehdotukset:

- a. Tulevalla hallituskaudella on aloitettava lainsäädäntötyö useamman äidinkielen merkitsemisen mahdollistamiseksi väestötietojärjestelmään.

Selitys:

Suomi on monikielinen maa, mutta virallisesti jokaisella voi olla vain yksi rekisteröity äidinkieli. Useamman kuin yhden äidinkielen rekisteröinti mahdollistaisi parempien

monikielisten palvelujen suunnittelun esimerkiksi terveydenhuollossa, sosiaalipalveluissa ja koulutuksessa. Se antaisi myös paremman kuvan siitä, mitä kieliä Suomessa käytetään, ja edistäisi myös perheessä käytettyjen kielten tasa-arvoa ja antaisi paremman kuvan yksilöiden kielellisestä identiteetistä.

Mahdollisuus rekisteröidä useamman äidinkielen merkitsisi myös sitä, että monikielisten lasten vanhempien ei tarvitsisi valita yhtä kieltä toisen sijasta, ja lapsi voisi saada paremman yhteyden molempien vanhempien kieleen ja perintöön. Myös monikieliset aikuiset voisivat rekisteröidä useamman kuin yhden äidinkielen, mikä parantaisi heidän identiteettinsä tunnetta ja yhteyttä omaan kulttuuriinsa.

Euroopan neuvoston ministerikomitea on suositellut, että Suomessa pitäisi olla mahdollista rekisteröidä useampi kuin yksi äidinkieli. Komitea on myös suositellut, että kielivalinnan tulisi perustua ihmisten omaan valintaan. Vuonna 2022 julkaistussa valtioneuvoston kielipoliittisessa ohjelmassa todetaan myös, että valmistelutyö usean kielen merkitsemiseksi väestötietojärjestelmään olisi syytä aloittaa siten, että nykyinen kielellisiä oikeuksia turvaava järjestelmä ei vaarannu.

2. Perheenyhdistämisen oleskelulupaprosesseja on nopeutettava ja lapsen oikeuksien toteutuminen otettava ensisijaiseksi oleskelulupaprosessissa. D-viisumi mahdolliseksi myös perhesuhteen perusteella

Ehdotukset:

- Seuraavalla hallituskaudella on tarpeen selvittää mahdollisuus avata työnteko-oikeus niille perhesideperusteisen luvan odottajille, jotka odottavat päätöstä Suomessa, jo ennen oleskelulupapäätöksen saamista.
- Maahanmuuttovirastolle on turvattavat riittävät perusresurssit myös perhesideperusteisten oleskelulupahakemusten sujuvaan käsittelyyn.
- D-viisumia tulisi voida hakea myös suomalaisen perheenjäsenen. Kehitystyötä kansallisen D-viisumin käyttötarkoituksen ja henkilöryhmien laajentamiseksi on yhä jatkettava.
- Ulkomaalaislaki uudistettaessa on kirjattava vahvempi velvoite tarkastella lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta. Päätöksissä, joissa perhesuhteissa on mukana alaikäisiä lapsia, pitää tehdä lapsivaikutusten arviointia tai antaa lapsen oikeudelle perhe-elämään ensisijainen asema
- Lapsen oikeuden näkyvät entistä vahvemmin ulkomaalaislainuudistuksessa ja ulkomaalaislain 36 § 2 momentti täyttää selkeämmin perustuslain asettamat

vaatimukset lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä perhe-elämän suojasta. Harkintavaltaa 36 § 2 momentin osalta on rajattava kaikkien oleskelulupaprosessien osalta.

Selitys:

Tuhannet ihmiset hakevat vuosittain oleskelulupaa Suomeen perhesiteen perusteella. Suomen kansalaisten EU:n ulkopuolelta tulevien puolisoitten hakemuksista yli 80 prosenttia on viime vuosina johtanut myönteiseen päätökseen ja perhe-elämään Suomessa. Ongelma on lupakäsittelyn hitaudessa. Yhdeksän kuukautta on lain sallima maksimikesto perhesideperusteiselle oleskeluluvalle ja usein tämä ylittyy.

Vaikka monet kahden kulttuurin perheenjäsenistä hakee lupaa kotimaassaan ja odottaa päätöstä siellä, osa hakijoista on tullut Suomeen jo aiemmin ja elää täällä vakiintunutta perhe-elämää. Perheen yhdistämislupapäätöstä Suomessa odottavien tilanne on erittäin vaikea, sillä työnteko-oikeutta ei ole, työllistymispalveluihin ei pääse eikä tutkintoon johtavaa opiskelua voi aloittaa. Tässä he poikkeavat esimerkiksi turvapaikanhakijoista, jotka saavat päätöstä odottaessaan työskennellä joko 3 kk tai 6 kk karenssiajan jälkeen maahantulon jälkeen.

Työnteko-oikeuden puute on perhesideperusteisen luvan odottajille ja heidän puolisoilleen iso stressitekijä, varsinkin yhdistyessään lupapäätöksen odottamisen epävarmuuteen. Statuksettoman välivaiheen laskua maksetaan perheissä vielä pitkään luvan saamisen jälkeen sekä taloudellisesti että sosiaalisesti. Kotoutuminen ei lähde käyntiin, kun odottaja on suljettu käytännössä työn, opintojen ja palvelujen ulkopuolelle eikä pääse osalliseksi yhteiskuntaan.

Lisäksi suomalaisten perheenjäsenet eivät voi hakea pitkäaikaista viisumia, eli niin sanottua D-viisumia. Kesäkuun alussa 2022 Suomessa käyttöön otetun D-viisumin tarkoituksena oli helpottaa ammattilaisten muuttoa Suomeen, ja halutaan laajentaa moniin muihin maahanmuuttajaryhmiin ja heidän perheisiinsä. Suomalaisten perheenjäseniä ei kuitenkaan ole listalla, vaikka on Suomen etu, että kahden kulttuurin perheiden jäsenet valitsevat asettua asumaan tänne.

Lopuksi, kuten myös yhdenvertaisuusvaltuutetun raportissa (2020) koskien kansainvälistä suojelua saaneiden alaikäisten perheen yhdistämistä todettiin, lapsen oikeus perhe-elämään tulee usein sivuutetuksi oleskelulupien päätöksenteossa. Olemassa olevaa lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä tulkitaan maahanmuuttovirastossa ja

oikeuslaitoksissa usein tiukemmin kuin olisi tarve. Tämä johtaa siihen, että osa oleskelulupahakemuksista hylätään vastoin Suomessa asuvien lasten etua. Olisikin hyvä, jos kaikkien oleskelupa prosessien osalta voitaisiin tutkia lisää lasten oikeuksien toteutumista.

3. Äitiyspakkaus on myönnettävä kaikille perheille, joissa ainakin toinen vanhempi kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin ja samalla pakkauksen nimi muutettava

Ehdotukset:

- Äitiysavustuslakia muutettava niin, että se mahdollistaa äitiysavustuksen siitäkkin huolimatta, ettei synnyttävä vanhempi kuulu Suomen sosiaaliturvan piiriin.
- Äitiyspakkauksen nimi on muutettava vastaamaan sitä, mitä se on eli pakkaus uudelle perheenjäsenelle ja hänen vanhemmilleen.
- Turvallinen raskauden seuranta on taattava myös niille perheille, joissa synnyttävä vanhempi ei ole Suomen sosiaaliturvan piirissä, mutta toinen vanhempi on.

Selitys:

Vauva ei tule vain äideille vaan se on vanhempien yhteinen, mutta avustusta kutsutaan edelleen "äitiysavustukseksi". Sukupuolittuneen nimen lisäksi, äitiysavustuksen ongelmana on se, että jos lapsen synnyttäjä ei ole suomalaisen sosiaaliturvan piirissä, perhe ei saa äitiysavustusta, vaikka lapsen isä olisi suomalainen ja lapsi syntyisi Suomessa.

Nämä tilanteet koskevat muun muassa niitä Suomessa asuvia perheitä, joissa äiti ei esimerkiksi työasemansa puolesta ole oikeutettu Suomen sosiaaliturvaan tai äiti odottaa oleskelupäätöstä. Myöskään julkisiin neuvolapalveluihin nämä vanhemmat eivät ole oikeutettuja, ei vaikka isä edelleenkin kuuluisi Suomen sosiaaliturvan piiriin. Tämä siitä huolimatta, että neuvolapalvelut valmistavat ja tukevat äidin lisäksi koko perhettä vanhemmuuteen. Avustuksen muuttaminen koko perheelle tarkoitetuksi on ratkaisevan tärkeää jokaisen raskaana olevan äidin ja vastasyntyneen terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi Suomessa, ja se olisi myös konkreettinen teko yhdenvertaisemman vanhemmuuden nimissä.

4. Opetussuunnitelmaa päivitettävä seuraavalla hallituskaudella ja lisättävä oman äidinkielen opetus opetussuunnitelmaan

Ehdotukset:

- Oman äidinkielen opetus on palautettava valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan.
- On käynnistettävä oman äidinkielen opetuksen etäopetuspilotti, jotta myös pienemmillä paikkakunnilla tai/ja pienten kieliryhmien puhujilla olisi mahdollisuus oman äidinkielen opetukseen.

Selitys:

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oppilaan oman äidinkielen opetuksen tarkoituksena on tukea aktiivisen monikielisyyden kehittymistä. Tästä syystä oman äidinkielen/kotikielenopetus on saatava perusopetuksen piiriin eli sisällytettyä koululaisten lukujärjestykseen, mikä helpottaisi tilannetta ennen kaikkea lasten ja perheiden kannalta. Oman äidinkielen opetuksen järjestäminen lähellä oppilaan kotia tai koulupäivän aikana edistävät oppilaan osallistumista opetukseen. Suurin osa oman äidinkielen opettajista arvioi, että opetus paranisi, mikäli opetus järjestettäisiin oppilaiden iän mukaan ja palautettaisiin opetussuunnitelman perusteisiin muiden oppimäärien rinnalle.

5. Suomen oltava hyvä maa kaikille asua – hyvien väestösuhteiden edistäminen oltava kotoutumisen ytimessä.

Ehdotukset:

- Yksilöllisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioiminen on hyvä ja keskeinen lähtökohta kotoutumisohjelmalle.
- Kotoutumiskoulutuksen kieliopintojen laadukkuus pitää taata.
- Kieli-/kotoutumiskurssit pitää tehdä myös niille mahdolliseksi, jotka ovat muuttaneet tänne työn perässä tai opiskelemaan, eivätkä ole oikeutettuja kotoutumiskoulutukseen. Kielen oppiminen on paras kotouttaja.
- Kotoutuminen on kaksisuuntaista: yhteiskunnan oltava vastaanottavainen myös, ei pelkästään tänne muuttaneen henkilön.
- Palvelujen kehittämisessä on huomioitava monikielisyys ja eri taustoista tulevat lapset ja perheet.

- On varmistettava, että hyvien väestösuhteiden edistäminen on kotoutumisen edistämisen ytimessä. Tavoitteet ja vastuut hyvien väestösuhteiden osalta pitää olla selkeämmät viranomaisten osalta.
- On taattava riittävät resurssit, jotta kotoutumiskoulutuksen tavoitteet voidaan saavuttaa.

Selitys:

Yhteiskuntamme moninaistuu koko ajan. Valtiolla ja valtiollisilla elimillä, kuten muillakin toimijoilla, on velvollisuus edistää kotoutumista siten, että maahanmuuttajasta tulee vastaanottavan yhteisön täysivaltainen ja aidosti osallistuva jäsen. Maahan muuttaneiden moninaisuus ryhmänä ja yksilölliset erot tuleekin aina huomioida kotoutumistoimenpiteitä suunniteltaessa. Henkilön olemassa olevaa koulutusta ja työkokemusta on osattava tunnistaa ja hyödyntää paremmin kotoutumisessa ja työllistymisellä tarjoamalla täydennyskoulutusta ja kursseja.

Suomen kielen oppiminen on yksi parhaimmista kotouttajista. Käytännön työn yhdistäminen laajemmin osaksi kotoutumiskoulutuksen kielen opetusta olisi tarpeen, jotta kotoutujat oppivat työelämän suomea heti alusta lähtien. Osalle Suomeen muuttajista ei ole mahdollista päästä kotoutumiskoulutukseen. On tärkeää, että suomen kielen opinnot olisivat mahdollisia myös tälle ryhmälle. Kielen oppiminen voi edistää Suomeen jäämistä töiden tai opiskelujen jälkeen.

Jos Suomi haluaa työperäistä maahanmuuttoa, asenteidemme pitää muuttua. On yhtä tärkeää, että yhteiskuntamme ja täällä asuvien ihmisten on oltava vastaanottavaisia, ja tänne muuttavien on saatava tunne, että kuuluu osaksi tätä yhteiskuntaa. Jos haluamme pitää kahden kulttuurin perheet Suomessa tai houkutella ulkomaista työvoimaa Suomeen, on kiinnitettävä työllistymisen lisäksi myös yhteiskunnalliseen asenneilmapiiriin ja rakenteelliseen rasismiin sekä perheiden hyvinvointiin ja palveluihin. Kahden kulttuurin perheiden halukkuuteen jäädä Suomeen vaikuttaa perheen ja erityisesti muualta muuttaneen puolison sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan, rasmin ja syrjinnän kokemukset sekä kyky löytää kokemustaan ja koulutusta vastaava työtä.

6. Työmaailmaa on kehitettävä vastaanottavaiseksi kaikille maahanmuuttajataustaisille henkilöille

Ehdotukset:

- Muualta muuttaneiden tutkintojen tunnistamisjärjestelmän kehittämistä tulee nopeuttaa ja kehittää Suomessa jo asuville osaajille on osoitettava resursseja oman tutkinnon ja osaamisen saattamiseksi käyttöön täydennyskoulutuksien ja -kurssien avulla säännellyissä ammateissa.
- Työpaikoille pitäisi luoda toimintamalleja, jotka parantavat asiantuntijatehtävissä työskentelevien maahanmuuttajien suomen kielen taitoa. Keinoja voisivat olla palkkatuen kaltainen kielitaitotuki. Mallissa työnantaja saisi palkkatuen kaltaista kielitaitotukea, jolla kompensoitaisiin kielenoppimiseen ja opettamiseen menevää työaika. Samalla se kannustaisi palkkaamaan maahan muuttajataustaisen henkilön.
- Lievitetään julkisen sektorin kielitaitovaatimuksia toisen kotimaisen kielen osalta tietyn verran työsuhteista.

Selitys:

Meidän pitää tavoitella sellaista Suomea, jossa työnantajan on helppo rekrytoida ulkomaisia osaajia ja he pääsevät nopeasti töihin. Samalla kun puhumme työperäisestä maahanmuutosta ei pidä unohtaa, että meidän on luotava myös heille, jotka jo täällä Suomessa asuvat hyvät edellytykset kotoutumiseen sekä työllistymiseen. Syrjivät rakenteet ja rasismi rekrytoinnissa sekä liian kovat ja joustamattomat kielitaitovaatimukset ovat niitä tekijöitä, jotka estävät maahanmuuttajien työllistymisen.

Monet kansainväliset ammattilaiset Suomessa päätyvät työttömiksi, alityöllisiksi tai aloittavat uuden uran. Maahanmuuttajalla uuden uran rakentaminen kestää yleensä vuosia, koska heidän aiemmin hankkima tutkinto tai työkokemus ei kelpaa Suomessa. Meidän on keskityttävä myös Suomessa jo asuvien osaajien kykyjen hyödyntämiseen ja tarjottava mahdollisuuksia koulutuksen avulla saattaa oma tutkinto tai osaaminen suomen standardeihin.

Meidän on annettava maahanmuuttajien kehittää kielitaitoaan siellä, missä ne yleensä kehittyvät parhaiten, mielekkäässä, tosielämän ympäristössä, kuten työssä. Työpaikalla työssä tapahtuva kielenoppiminen on osalle tehokkaampaa kuin kursseilla istuminen, erityisesti käytännön työtehtäviin suuntavilla. Kieliopinnot pitää viedä osaksi työpäivää työpaikoilla.

Suomalaisiin työyhteisöihin tarvitaan enemmän moninaisuutta. Työnantajan asenteisiin ja ennakkoluuloihin vaikuttaminen on erittäin keskeistä maahan muuttaneen työllistämisen mahdollistamisessa. Kokemuksia monimuotoisen työyhteisön eduista ja merkityksestä pitää jakaa laajemmin ja vaikuttaa siten työyhteisöiden ja koko yhteiskunnan asenteisiin.

Pitää luoda kannustimia yksityisille yrityksille palkata maahan muuttaneita, joiden suomenkielentaito ei vielä ole täydellinen. Voi olla iso kynnys palkata henkilö, jolla ei sujuvaa kielitaitoa ole ja siksi työnantajille on tärkeää tarjota tarpeeksi tietoa.

Suomea opiskelevien maahan muuttaneiden työllistämiseen pitäisi julkisella sektorilla kannustaa, vaikka kielen oppijalla ei vielä olekaan täydellistä suomenkielentaitoa. On myös töitä, joita pystyy tekemään vähäisemmälläkin kielitaidolla ja joissa kielitaitoa voi harjaannuttaa. Valtio voi näyttää esimerkkiä palkkaamalla maahan muuttaneita omiin tehtäviinsä. Tasa-arvoista työhön pääsyä on edistettävä korvaamalla rekrytoinnit anonyymeilla rekrytoinneilla, joissa ihmisiin ei voida liittää ennakkoluuloja pelkästään heidän nimien tai ulkonäköjen perusteella.

7. Antirasismi keskiöön – rasismien ja syrjinnän vaikutukset tunnustettava kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla

Ehdotukset:

- Antirasismi on sisällytettävä peruskoulutuksen ja lukion valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin vahvemmin. Antirasismi on otettava vahvemmin mukaan myös opettajankoulutuksen yhdeksi painopisteeksi
- Opetus- ja kulttuuriministeriön on ohjeistettava korkeakouluja ja toisen asteen oppilaitoksia sisällyttämään opetussuunnitelmiinsa antirasismia käsittelevää opetusta.
- Ammattilaisten täydennyskoulutusta antirasismista on tuettava ja toteutettava järjestelmällisesti osana täydennyskoulutusohjelmia.
- Antirasistisen opetuskokonaisuuden tarjoaminen ja lisääminen pakollisiin opintoihin on tärkeää myös muilla julkisilla aloilla, joissa virkahenkilöt ovat paljon tekemisissä eri taustaisten ihmisten kanssa kuten poliisikoulutuksessa, terveydenhuoltoalan koulutuksessa sekä sosiaalialojen koulutuksessa.
- Viranomaisten on myös madallettava kynnystä ilmoittaa kokemastaan rasismista ja syrjinnästä

Selitys:

Rasismien vaikutukset ovat monesti syvemmällä kuin luulemme. Rasismien kokemukset vaikuttavat laajasti henkilön hyvinvointiin, ja monet nuoret kokevat rasismien vaikuttaneen heidän identiteettiinsä ja mielenterveyteensä vielä vuosienkin jälkeen tapahtumasta. Jos henkilö kohtaa toistuvasti rasismia voi se aiheuttaa kroonista stressiä, joka voi johtaa niin psykologisiin kuin fysiologisiin oireisiin.

Sen vuoksi on tärkeää keskittyä rasismiin ja syrjinnän ehkäisemiin sekä antirasismiin yhteiskunnan kaikilla tasoilla hyvinvoinnin edistämiseksi. On erityisen tärkeää, että valtiontasolla sitoudutaan antirasistisiin toimintatapoihin, myös siksi, että syrjintä ja negatiiviset kokemukset vaikeuttavat kotoutumista. Rasismiin ja syrjinnän ehkäiseminen ja niihin puuttuminen ovat keskeinen tekijä myös hyvissä väestösuhteissa.

Tärkein keino rasismiin ehkäisemiseksi on tarpeellisen koulutuksen ja tiedon saamisen tarjoaminen. Lasten ja nuorten asenteisiin pitää vaikuttaa aktiivisesti aina varhaiskasvatuksesta asti käsittelemällä rasismia muulloinkin kuin jonkun sitä kohdatessa. Lisäkoulutusta rasismiin vastaiseen työhön tarvitaan erityisesti varhaiskasvatus- ja opetusalailla, jossa lasten ja nuorten kanssa työskentelevillä on suuri rooli yhteiskunnallisten ennakkoluulojen hälventämiseen ja yhdenvertaisemman ilmapiirin luomiseen. Vahvempi painotus antirasismiin on tarpeen myös opetussuunnitelmissa, erityisesti siksi, että opetussuunnitelmaan kirjatut asiat ohjaavat myös opetushallituksen resursseja ja hankerahoitusta. Antirasistisen opetuskokonaisuuden tarjoaminen ja lisääminen pakollisiin opintoihin on tärkeää myös muilla julkisilla aloilla, joissa virkahenkilöt ovat paljon tekemisissä eri taustaisten ihmisten kanssa kuten poliisikoulutuksessa, terveydenhuoltoalan koulutuksessa sekä sosiaalialojen koulutuksessa.

Politiikkaan olennaisesti kuuluu myös asioiden nostaminen julkiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, sekä epäkohdista ja niiden korjaamisesta viestiminen. Rasistisen käytöksen ja rakenteiden piilottelu ei auta niiden poistamisessa tai vähentämisessä, vaan siirtää vastuun rasismista sen kokijalle, joka joutuu kärsimään siitä. Rasismiin liittyviä kysymyksiä tulee ottaa laajemmin esille julkisessa keskustelussa, ja poliittisen keskustelun vihamielisyyteen on puututtava tiukemmin. Poliittisten päättäjien ja viranomaisten toimesta on myös madallettava kynnystä ilmoittaa kokemastaan rasismista ja syrjinnästä, ja ilmoituksia käsittelevät ihmiset on koulutettava toimimaan oikeudenmukaisesti tilanteissa. Ilmoitusten tekemisen kynnystä tulisi madaltaa, eikä sen tulisi olla kohtuuttoman työlästä tai turhan tuntuista tekijälle, vaan tekijälle pitäisi tulla tunne siitä, että häntä kuunnellaan ja hänen kokemuksensa otetaan huomioon. Poliittisin keinoin voidaan ohjata resursseja asiantuntijatyöhön ja vertaistuen tarjoamiseen rasismia ja syrjintää kohdanneille henkilöille ja perheille.